

Šolske stvari.

Učiteljski zbor v Ljubljani.

„Novice“ so že povedale, da učiteljski zbor kranjski je bil 15. dne t. m. Ob 8. uri je bila v stolni cerkvi sv. maša, ktero so služili preč. prošt in c. kr. šolski svetovalec dr. Jarec. Peli so učitelji v izvrstnem zboru g. L. Belarjevo mašo. Potem se je začelo zborovanje v mestni dvorani, kterege „Danica“ tako-le popisuje:

Zraven velikega števila učiteljev (čez 140) je bila tudi množina poslušalcev. Pričujoči so bili p. n. gg.: Prošt in državni šolski oglednik dr. A. Jarec (za polit. komisarja), vikši šolski oglednik g. J. Zavašnik, in več drugih kanonikov itd., mestni župan dr. Kosta, dr. Bleiweis, dr. Toman, Lovro Pintar, Santo Treo in še drugi deželni poslanci itd.

Poglavitniši točke in vošila tega zbora bi utegnile nekako te-le biti: Stališče katoliško; — podlaga narodna; — pripravi uk za učitelje naj se razširi, pomočki zmnožijo; — mežnarija — orglarstvo se loči od učiteljstva: vender naj se to vsakemu na prosto voljo pusti; — dosedanje dajatve, pobiranja itd. učiteljske naj se opusté, razpiše naj se učiteljski davek, in stalno plačo iz kase naj dobivajo.

Naj naznanimo ob kratkem, kako se je to opravilo vršilo.

Gosp. učitelj Praprotnik pozdravi pričujoče in jih opomni, da naj volijo predsednika in dva pomočnika. Izvoljeni so bili zdajci s sklicovanjem, g. Praprotnik za predsednika, gg. Grkman in Močnik za zapisovalca.

Predsednik opomni, naj s premislikom govoré, ker govori ne bodo v tej sobi ostali, temuč pridejo pred občinstvo in pred vlado, ter zbor prične.

I. Prva razprava je bila o pomanjkljivosti naših ljudskih šol. Prvi je govoril gosp. učitelj Fr. Govekar o šolskih darilih. Med pohvalo izreče, da on spozná le eno samo pedagogiko: krščansko-katoliško, in s tega stajališča skaže, da so darila mladini prav koristna. Zredoma ovrača razloge, s kterimi so dunajski učitelji darila odvrčali in osoljeno pritisne modrovalcem, ki malim daril ne privošijo, rekši: „Bojim se, da bi jim še nebés ne prepovedali.“ Milo so to leto otroci gledali na prazne mize pri spraševanjih; starši so pa ogovarjali: „Taki-le ste, da našim otrokom še tega nedolžnega veselja ne privošite!“ — Ako se darila kje ne zlagajo z nemško pedagogiko, dobro se pa zlagajo s krščansko.

Sklep je bil: Prošnjo napraviti do šolskih višjih, naj pri vladi dosežejo privoljenje, da se v naših ljudskih šolah zopet delé darila.

G. Japelj je pričel govoriti o nerednem obiskovanju šol, segal pa je na več strani čez okrožje. Nerednega obiskovanja šole je kriva dostikrat revščina ljudi, ker si ne morejo poslov tegniti; pa tudi uk za spoved in sv. obhajilo, meni govornik; ko ta nauk mine, le še zanikarni v šolo hodijo. Duhovni se naveličajo opominjati, da je le njih reč opravljena. (V teh besedah je morebiti ne mislé potrjena gotova resnica, da beseda duhovnov največ opravi, da otroci pridno v šolo hodijo; vsi drugi pomočki malo zdajo.)

Zdaj začne govornik predloge staviti: Vsi otroci naj se zapišejo v začetku leta, ne med letom; o pol leta naj se zanikarni višjim naznanijo. — Krščanski nauk naj bi se učil celo leto o določenih urah, ne poljubno, — ne posebej, ampak v šoli. Čas za šolo naj je od 7—14. leta. — Nedeljska šola se mora pridno začeti, ona je brez vspeha. — Vsaka šola naj ima vrt in prostorno izbico za podučevanje v djanskih naukih,

svilstvo, sadstvo itd. — Potreba je posebnega berila, kratke slovnice, pomočne knjige za učitelja. — Zastonske bukve naj se pusté učitelju; on naj bolje vé, kaj šola potrebuje. — Okrajno šolsko svetovalstvo naj ostane, kakor je bilo; krajnega pa ni treba, — taki višji bi gledali le za svoje otroke itd. — Mežnarije naj se od šole odpravijo. —

G. Močnik išče nektare preplove predgovornikove v strugo nazaj napeljati, prične se daljši besedovanje, po katerem se nadaljuje na Močnikov svet dnevni red.

G. Erker govori (nemško) o učiteljih, šolskih pomočkih in učencih. Učiteljem napoveduje potrebno nadaljno izobrazovanje, ker se bo zmiraj več tirjalo; torej učiteljske zbornice, družbe. Za pomočke svetuje k šoli tudi njivo, vert. — Zastran poostajanja iz šole meni, da učitelj naj ne bode tožitelj, torej je on zoper siljenje v šolo (Schulzwang); le samo za mesec dni naj bode globe za vsak dan 20—50 kr., in ako je za mesec poostaj iz šole, se otrok iz šole izloči. Poslednjič razodeva vesele upe do nove šolske postave itd.

G. Juvan iz Črnomlja svetuje, naj se pripravnica zdaljša na tri leta ter naj se učijo tudi višje tvarine, zemljepisje, kemije itd. Dalje govori, kakošni mladenč in s kolikimi šolami naj se jemljejo v pripravnico; na kar gosp. šolski oglednik prošt Jarec pojasni, da te reči so že nekaj v osnovi, nekaj po postavi določene.

G. Stegnar priporoča: 1. naj bi se pripravniki koj prihodnje leto učili toliko na gosle, da bi si mogli pomagati pri učenju petja ter sami sebi prizanašati, ker: „Učiteljeva pljuča niso kovaški meh.“ — 2. naj bi se učenci na glavnih šolah učili po sekiricah (notah) peti. Vse je bilo potrjeno.

G. Eppich, učenik na ljublj. pripravnici, odsvetuje (nemško) poldnevne šole, ker je premalo časa, da bi se z njimi kaj prida doseglo.

G. Vrančič želi, da bi se po okoliščinah kraja šolski prazniki predrugačili, kadar p. starši otroke na polji močno potrebujejo.

G. Levičnik je gorko besedo spregovoril, gotovo iz najboljše skušnje, da naše ljudske šole niso tako slabe, kakor se včasih govori. Mi učitelji spolnimo natančno svojo dolžnost, in kjer je potreba, prosimo vlado za boljše knjige. Ako bodo starši videli, da mi vestno dolžnosti spolnujemo, radi bodo otroke v šolo pošiljali; ven in ven brez izločka pa tudi ne more vsak vselej priti. Da naše šole niso tako slabe, se djansko kaže, ker mladi ljudje svoje reči že znajo sami pisati, — mladi vojaki sami pisma domú pišejo itd.

G. Škrbinec nagovarja, naj ima vsaka šola svoje domače časnike: Novice, Danico... —

G. Stegnar želi družbo, ki bi pretresovala šolske knjige in zaznamovala v njih skaze, pomanjkljivosti itd.

Predsednik pové na to, da ima že osnovano učiteljsko društvo za vso deželo.

G. Grkman bere osnovana pravila. Namen te družbe je: združevati in izobrazovati vse učiteljstvo za zboljševanje šol. Pomočki bodo: Shodi, izdelovanja pismenih vprašanj, časniki, knjige, muzikalije, „Učiteljski tovarš“ kakor organ, letni doneski. Udje bodo pravi, podporni, častni. Plačujejo: vpisnine 1 gld., letnine pa bližnji po 2 gl., zunanji po 1 gl. Občni zbor si izvoli 10 odbornikov, izmed kterih bo voljen predsednik. Zbor je pravila sprejel in izročila se bodo deželni vladi v potrditev.

II. Tvarina: Kako bi se v ljudski šoli z družimi nauki združeno pospeševalo umno, narodno gospodarstvo in obrtnijstvo? O tej tvarini g. Stegnar obširno govori. Učitelj naj se sam veliko in mnogotero uči in bere iz zadevnih bukev itd. ter naj jih v druge tvarine o lepi priliki vpleta, kakor v številjenje, spisje itd. itd. Vse pa naj se godi na na-

rodni podlagi. Ljudje, ki hočejo nemščino, menijo, da se učijo učenci vsi za višji šole. Nihče ne bo tirjal, da naj se vsi učenci zavolj nekterih nemško učé... K temu poduku bi bilo treba primerne domače knjige.

G. Jerše meni, da to je težavna reč; začeti bi bilo treba že pri pripravniki, in naj bi se prosila kmetijska družba, da smejo tudi pripravniki na njen vrt hoditi. (Se sprejme.)

III. reč je „učiteljska plača“, kako naj bi se stalno zboljšala? Govoril je:

G. Močnik. Pojasnoval je, da se je v šolstvu, odkar se je začelo, vse spremenilo, vse zboljšalo; samo plača je slaba ostala. Nobeno rokodelstvo ni tako slabo plačevano kakor učenje. Nova šolska postava je to pa to preuredila, samo plače ne. Prosimo! Mogoče, da bomo uslišani... Ko bi učitelj ne bil več „mežnar“, naj pobere šila in kopita, pa gre! Po takem vvodu popraša govornik svoje tovarše: „Ali hočemo še mežnarji biti?“ Odgovor: „Nočemo.“

G. Močnik je rekel učiteljem, da potem, ko ne bodo več mežnarji, to je, za mežnarijo odgovorni, ker mežnarsko službo po večih farah hlapec opravlja, ne bodo imeli čisto nič pravic do tega, kar je z mežnarijo sklenjenega. Kjer pa mežnarjevi in organistovi dohodki niso izločeni, ondi se bo določilo, koliko gré organistu, ker učitelji so radi orglavci, le to želijo, da bi jim to ne bilo v učiteljsko plačo šteto, a da bi bil to njih pri-boljšek; učitelji pa niso rekli, da nočejo orglavci biti.

Nato vstane šum in na Močnikov svet se seja pre-trga za nekaj minut, da bi se dogovorili.

Ko se razgovor povzame, nasvetuje g. Kuhar, naj se mežnarija loči od učiteljstva, in kar je mežnarija nesla, naj se po drugi poti dobiva. Plača naj bode 300, 350 in 400 gold., in vsacih 10 let 50 gold. dodatka, v glavnih šolah pa naj bi bili vsi učitelji enako s 400 gold. plačani in vsacih 5 let naj bi imeli 50 gold. po-boljška. (Sprejeto.)

G. Adamič pa gre še dalje in reče: Orglanje in pa mežnarija od učiteljstva narazen! (Tudi to jim je prav.)

Močnikov svet je: Naj se to po ločenju v prin-cipu vsakemu na voljo pustí, da sam s cerkvenim pred-ništvom vravná. (Tudi sprejeto.)

G. Močnik poslednjič svetuje, da vse priklade in datve naj nehajo, naj se razpiše „šolski davek“, in od dežele ali vlade naj bodo učitelji plačevani. (Zado-voljnost.)

Kaj k temu poreče narodna in vestna samostojnost, ako učitelji postanejo s tem uradniki, se vé, to je drugo vprašanje.

Nadaljne obravnave so se sukale o tem, po koliko plačila bi radi imeli iz deželne ali državne denarnice, in določili so pomočnikom po 300 gld. na leto, potem pa po 50 gl. po stopnjah višej, in po kmetih na 10, po mestih pa na 5 lét po 50 gl. zvišanja v plači. (Znano je pa, da mnogi učitelji zdaj bolje izhajajo.)

Slovenske učilnice.

Govor gosp. Raič-a v taboru v Žavcu 6. dne t. m.

Hladna bistrica se dobiva pri curku, prava ne-skvarjena kapljica sladkega vinca pri onem, ki ga je pridelal, — kdor pa bi se rad nasrkal čiste modrosti, pojdi k modrijanu, da te je naučí; take posamne učitelje so imeli zlasti Grki in pa tudi drugi poznejši na-rod in še v sedanjosti se jih nahaja; vendar razun teh modrijanov pojedincev ustrojene so učilnice javne in zasobne. Otrok v svoji nežni dōbi sicer ne hlepí in ne

išče velike modrosti, nego samo početni, vsakterniku potrebni poduk, in še le na podlogi tega more si širiti vednostni krog.

Kaka naloga je tedaj početnim ali ljudskim učilnicam?

Odgovor je povse lehek in jasen.

Ljudske učilnice imajo nalogo, da se selski otrok v njih naučí brati z razumom, toliko potle pisati in računiti, da si vé porazumljati najpotrebnejše domače reči, na pr. izdatke, dohodke, da more primerne in potrebne knjige razumeti v svojem jeziku in kak časniki prebi-rati, da se nekoliko naučí umnega gospodarstva v polje-delstvu, vinoreji, sadjereji itd., črtice iz domačega zem-ljepisa in zgodovine. Dalje ne sega področje ljudske učilnice. Kdor želi še bliže se sprijazniti z modricami, treba mu je polukniti v rečnico ali gimnazijo (učiteljska imajo namen vzgajati učnike za ljudske učilnice), kjer se obširnejše in globše razklada krščanski nauk, prirodopisne in prirodoslovne reči, nekaj modroslovja, grški in latinski jezik in slovstvo ter vsa njegova kra-sota, točnejše razlaganje domačega jezika in še drugih. One ste most v vseučilišče. Kdor misli postati du-hovnik, pravnik, vračnik, na učitelj, treba mu je prej učiti se omenjenih predmetov, da potem še le si pridobi stročni znanosti. Učilnice tedaj človeku um razvijajo in bistrijo, ter pameti razne znanosti vcepljajo. Odtod njih neizrečena vrednost, ako so dobro in primerno ustrojene; odtod je jasno, da imajo neko čarobno moč, prikrojeno vsemogočnost na pojedince in cele narode. Učilnice rodijo mnogo sreče in blagosti, a še več ne-sreče, ako zablodijo na krive pote. Arkimed je rekel: dajte mi stalo, kamor naslonim svoje orodje, i zemljo vzdignem. Jaz pa velim: dajte mi učilnice v oblast, in s celim dušnim svetom bodem gibal.

Sedaj pa stavljam pitanje (vprašanje): je li so učil-nice na Slovenskem temu blagemu namenu zadostovale ali ne?

Glasno odgovarjam: nikakor. Kar je ima vlada v rokah okoli 90—100 let, bil jim je pri nas prvi in edini namen, Slovence potujiti, in o tem so res mnogo dosegle, kajti vse, kar je imelo ž njimi oblast, puhalo je več ali menj v nemčevalno tikev; davali so nam čisto nemške in ponemčene učitelje, ravno tako knjige, na priliko, šprahlehre itd. — za razvitek domačega jezika pa ničesa ni skrbel, nihče za-nj maral, pi-salo se le kurent in latajn, slovenski pa ne, še nemški katekizem so nam vcepljali z brezovico in leskovico, zato ne izjemljemo tudi nemčevalnih duhovnikov, katerih se še sedaj nahaja nekoliko, ali celó malo. Ako bi pri-plaval angel iz nebes in hotel trditi, ko je tako ravnanje dobro bilo, jaz bi na ves glas povedal, to je laž, vse skupaj ni bilo piškovega oreha vredno in še sedaj malo veljá, ker še deca skoro polovico zatega časa potratí z nemščino, ktere se celó ne naučí.

To je nevarna kukavica, ktera se mora odpraviti, to je škodljivo dračje, ki se mora izpleti.

Še hujše so se obnašale srednje učilnice; ondi do 1850. leta nisi slišal slovenske besede, od one dobe se sloko uči slovenščina kakor predmet, dalje pa mi več in ravno to je dalo priliko, da so skoro same Nemce in druge Neslovence postavljali na naše gimnazije in pozneje vpeljane realke, ki so nas zasmehovali, psovali, zaničevali, preganjali, katerim je dana bila moč ter so lepo plačo vlekli, našince pa so razposlali križem svetá. Še sedaj ni inači; cela truma jih je, ki ne znajo našega jezika in skrbí nimajo, da bi ga znali, pa vendar ne vežejo culic.

Vse take prikazni imajo prežalostne nasledke za nas. Da smo imeli prave in primerne učilnice, gotovo bi bili z omiko in blagostanjem ondi, kjer Čehi ali kter